

Oletuksista, havainnoista ja epävarmuudesta

TEKSTI: EEVA K. KALLIO

Mitä tarkoitamme, kun puhumme jonkin asian kokonaisvaltaisesta havaitsemisesta tai ymmärtämisestä? Näemmekö todellakin kokonaisuuden sinällään – esimerkiksi maapallon? emme todellakaan! – sillä voimme suoraan nähdä vain konkreetin läheisimmän tilan.

Tarvitsemme välineitä, jotta voisimme nähdä laajemmalle. Tieteiden vallankumous oli uusien välineiden käyttöönottoa (esim. kaukoputki), joilla kartoitettiin kosmosta suoraan havaittavan ulkopuolelle.

Vaikutus oli niin järisyttävä, että kokonainen maailmankuva murtui. Ihmisten usko vanhaan ptolemaios-aristoteliseen maailmankuvaan hävisi. Mutta edelleen konkreetissa kokemuksessa todellisuus näytti ja näyttää maakeskeiseltä: Jos joku kertoisi kiitävänsä huimaa vauhtia eteenpäin maapallon liikkeen myötä ja hän vakaasti uskoisi tämän kokemuksen olevan totta, emme uskoisi häntä vaan pitäisimme sitä harhana. Jaettu kokemus auringon noususta ja laskusta on sinällään kokemuksena totta, mutta se on sitä vain suhteellisesti, tietystä näkökulmasta. Uusi väline loi laajemman näkökulman ilmiöön ja lisäsi samalla myös tietämystämme todellisuudesta. Jännittävää on arvailla, mitä muuta meiltä on edelleen kätöksässä tai mitä tulee jäämään kätköön, koska meillä ei ole vielä niiden havaintovälineitä tai -kykyjä.

Näkökulman laajentamisen taito on osa henkisyden ulottuvuutta

Edellinen sisältää myös huomion siitä, että tarkkojen havaintojen tekeminen ei ole ihmiselle kaikkein vaivattominta toimintaa. Saattaa olla, että ihmisen havaintokyky ei vedä vertoja tarkkuudessaan sellaisille eläimille, joiden varustuksiin tarkka näkökyky kuuluu (puhumattakaan, ett-eikä tällaista tekoälyrobotia olla jo kehittelemässä!). Siksi ihminen onkin kehittänyt erilaisia havaintovälineitä, jotta pystyy työntymään tuntemattomille alueille.

Havainnon sijaan eurooppalaisen filosofian perinteessä ihmisen erityiskyvyksi mainittiin aiemmin ajattelun korkeimmat muodot, kuten kyky abstraktioiden luomiseen, mielensisäinen reflektio ja itsetajunta. Usein tätä on kutsuttu nimellä henkisyys ja sen on koettu olevan ihmistä ja eläinkuntaa erotteleva piirre. Ilmiömäisen ajattelukykynsä kautta ihminen on saavuttanut ulkopuolisen ja omassa itsessään olevan luonnon hallintaa.

Aristotelinen maailmankuva hylkäsi naisen ajattelijana

Oletuksemme on samalla ollut, että voimme tutkia samalla tavoin kaikkea todellisuutta, käyttämällä uusia havaintovälineitä ja päättelyä havaintoihin pohjautuen. Tieteiden vallankumouksessa kehitelty hypoteettis-deduktiivinen ajattelu on osoittanut suuren voimansa teknisten laitteiden ja mekaniikan kehityksessä. Luonnontieteellinen kausaliteetti toimii eksaktilla varmuudella, ja se on taustalla kaikessa modernissa globaalissa teknisessä kehityksessä. Voisimme kuitenkin hetken viettää sen äärellä, onko oletus sen kaikkialle sovellettavuudesta totta ja pitäisikö se ottaa aina totena?

Maapaloesimerkin lisäksi kerron seuraavan: Filosofian historia on tunnetusti miesten historiaa. Joitakin naisfilosofia tunnetaan esimerkiksi antiikin Kreikassa (esimerkiksi Hypatia Alexandrialainen, eli n. 350–370), mutta he ovat olleet ainakin (miesten tekemässä) historian kirjoituksessa poissuljettuja merkittävänä filosofeina. Vasta viimeisinä vuosisatoina naisfilosofit ja tutkijat ovat ottaneet paikkansa. Erityisesti tähän naisten poissulkemiseen vaikutti lännessä filosofi Aristoteles, joka samaisti naiset ja eläimet eihenkisiin olentoina (kts. esim. Lilli Alanen, teoksessa Lilli Alanen, Leila Haaparaanta ja Terhi Lumme (toim.):

Nainen, järki ja ihmisarvo: Esseitä filosofian klassikoiden naiskäsityksistä. WSOY, Helsinki 1985). Sen sijaan Platon oli huomattavan radikaali: hänen mukaansa nainen ja mies eivät eroa toisistaan henkisten kykyjensä suhteen. Platonistiset ajatuskulut kuitenkin jäivät paitsioon,

Uusi väline loi laajemman näkökulman ilmiöön ja lisäsi samalla myös tietämystämme todellisuudesta.

Havainnon sijaan eurooppalaisen filosofian perinteessä ihmisen erityiskyvyksi mainittiin aiemmin ajattelun korkeimmat muodot, kuten kyky abstraktioiden luomiseen, mielensisäinen reflektio ja itsetajunta.

sillä aika ennen tieteiden vallankumousta oli varsin pitkälti Aristoteleen käsityksiin perustuva, ja kuten edellä jo viittasin, aristotelis-ptolemaioslainen maailmankuva kesti noin 1700-luvulle saakka.

Aristotelen naista koskien oletuksen säilyminen osana maailmankuvaa pari vuosituhatta piti todennäköisesti osaltaan yllä kielteistä naiskuvaa. Moderni aika on kuitenkin osoittanut, että hän oli oletuksissaan täysin väärässä. Ominaisuudet, joita luettiin hengen tasolle (edellä sanomani: esimerkiksi ajattelun korkeimmat muodot, kyky abstraktioiden luomiseen, mielensisäinen reflektio ja itsetajunta) eivät näytä olevan millään tavoin yhteydessä sukupuoleen.

Kokemuksen totuudellisuus on suhteellista

Mitä opimme näistä esimerkeistä? Ensiksikin, vaikka olisi havaintoja jostakin (kuten että nainen voi olla loistava matemaatikko kuten Hypatia) ja samalla yhteiskunnassa väitetään, että nainen ei osaa samaa kuin mies ja nainen ei ole ”korkealla hengen tasolla”, sanallisesti väitetty uskotaan ja samalla kielletään tosi, väitteen kanssa ristiriidassa oleva havainto. Mutta voidaan sanoa myös seuraavasti: vaikka havaintosi on arkitajunnassasi sinulle tosi,

Platon oli huomattavan radikaali: hänen mukaansa nainen ja mies eivät eroa toisistaan henkisten kykyjensä suhteen.

voi syvempi havainnointi osoittaa arkikokemuksesi vääräksi, kuten maakeskeisen kokemuksen maan ja auringon suhteesta.

Olipa kyse kummasta tahansa, kyseenalaista oletuksesi ja käsityksesi ja pidä ne avoimina, niin rakkaita

kuin ne sinulle ovatkin. Em-

me koskaan voi tietää, mitkä

uskomuksemme ovat muutamien vuosisatojen jälkeen tyhjää täynnä ja kumottu. Antiikin skeptikkojen ajattelutapaa myötäillen: uskalla elää epävarmuudessa. ■

Vaikka havaintosi on arkitajunnassasi sinulle tosi, voi syvempi havainnointi osoittaa arkikokemuksesi vääräksi.

Kuva: Auli Dahlström

Eeva K. Kallio on psykologian tohtori, tutkija ja kouluttaja, jonka erityisalaa ovat viisautta ja ajattelun kehitys aikuisuudessa sekä itsekasvatuksen mahdollisuudet.

UUSI JÄSEN

Pirjo Luoma

Tietojohtaminen ry tuli tutuksi ainakin nimeltä jo suorittaessani Tietojohtamisen maisteriopintoja LUT-yliopistossa 2017-2019. Meillä oli tiivis ja hyvä aikuisopiskelijoiden ryhmä, jonka kanssa kävimme aiheesta monet aktiiviset ja haastavat keskustelut, niin keskenämme kuin meitä opettaneiden opettajien kanssa. Yksi hyvä opiskelukaverini ryhtyi jo opiskelumme aikana aktiiviseksi yhdistyksen toiminnassa, mutta minulta kesti hieman pidempään liittyä mukaan.

Yhdistys tarjoaa mielenkiintoisia luentoja ja koulutusta, mutta itse olen osallistunut vasta yhteen webinaariin. Toivottavasti yhdistys pysyy aktiivisena ja pystyy luomaan ympärilleen kattavan verkoston niin yritys- kuin yliopistomaailmaan edustajia. Näin yhdistyksellä on mahdollisuus saada hyvää ja ajantasaista tietoa tietojohtamisesta niin käytännön yritysesimerkein kuin akateemisen tutkimuksen kannalta.

Minulla on pitkä ura taloushallinnon eri tehtävissä ja nykyiseen toimeen siirryin tammikuun lopussa. Taloushallinnon tehtävissä minua kiehtoo, kuinka digitalisaatio ja tekoäly muokkaavat tulevaisuuden toimenkuvia. Digitalisaatio ja tekoäly tulevat auttamaan yhä enemmän taloushallinnon ammattilaisia tehtävien suorittamisessa ja näin vapautuu aikaa ja kapasiteettia kehittää toimintoja yhä

edelleen. Tiedon määrän kasvu ja parantunut laatu luo yritysjohdolle paremmat mahdollisuudet kehittää ja suunnitella yrityksen toimintaa.

Tuleviltä vuosilta toivon, että pääsen hyödyntämään tietojohtamisen opintoja nykyisessä työssäni ja kehittämään taloushallinnon prosesseja eteenpäin. Työnantajani tarjoaa asiakkailleen moderneja tietojohtamisen ratkaisuja ja toivottavasti pääsen myös tarkemmin tutustumaan tähän maailmaan. Ensin tärkein tehtäväni on kuitenkin saada oma toimenkuvani kunnolla haltuun ja ymmärtää yrityksemme liiketoimintastrategia.

Tiiviin asiantuntijatyön vastapainoksi rentoudun kesäisin golfviheriöillä sekä omaa puutarhaa kuopsuttaessa. Talvella on ihana hiihdellä hohtavilla hangilla. Tulevan kesän kohokohta on EURO2020 jalkapallon EM-kisat, joihin Huuhkajat selvittivät tiensä.

Kuva: TunnIn Kuva